# ASIANTUNTIJALAUSUNTO

# SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA HE 109/2024

**Etelä-Savon hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle lausuntonsa hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025.**

## Hyvinvointialueiden rahoituksesta yleisesti

Hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne tulee heikentymään tulevina tilikausina entisestään. On ilmeistä, että valtion talousarviossa esitetty rahoitus ei riitä kattamaan sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisia velvoitteita sekä hyvinvointialueiden sopimusvelvoitteita vuosina 2025–2028. Alueiden haasteet näkyvät talousarvion taulukossa (sivu Y93). VM:n kansantalousosaston ennusteeseen liittyy riskejä eri kustannustekijöiden osalta. On todennäköistä, että todellinen tilanne alueilla on ennustettua heikompi.

VM:n arvio osoittaa, että hyvinvointialueiden alijäämiä ei pystytä kattamaan vuosina 2025–2028. Nykyinen lainsäädäntö aiheuttaa hyvinvointialueille merkittävän normikollisio-ongelman, jota ei ole otettu vakavasti lainsäädäntövalmistelussa. Normikollisio pakottaa alueet laatimaan erittäin tavoitteelliset talousarviot. Virkavastuussa olevilla johtajilla ja aluehallituksella ei käytännössä ole muuta vaihtoehtoa kuin hyväksyä budjettilakien mukainen talousarvio. Kuntapuolelta on ennakkotapauksia, joissa tilintarkastaja ei ole suositellut vastuuvapauden myöntämistä. Epärealistiseksi laaditut talousarviot vaikeuttavat myös valtakunnallisten ennusteiden laatimista. Riski siitä, lakimuutosten valmistelijat ja päättäjät tekevät vääriä johtopäätöksiä valtakunnallisesta tilanteesta osin virheellisen talousdatan perusteella, on syytä ottaa huomioon.

Valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä kustannustason muutos otetaan huomioon hyvinvointialueiden hintaindeksin, nk. HVA-indeksin mukaisesti. Vuoden 2025 rahoituksen HVA-indeksi on 3,0 %. On hyvin todennäköistä, että HVA-indeksi ei kata hyvinvointialueiden todellista kustannusinflaatiota, mikä lisää alueiden sopeuttamistarvetta ja syventää kuilua rahoituksen ja hyvinvointialueiden vastuulle kuuluvien tehtävien todellisten kustannusten välillä. Olisi erityisen tärkeää, että ministeriöt suuntaisivat työpanosta kustannustekijöiden hallintaan yhteistyössä alueiden kanssa, jotta kustannustekijöiden kehitykseen voitaisiin vaikuttaa tarkastelujaksolla 2025–2028.

**Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisa**
Mikkeli: Porrassalmenkatu 35–37, 50100 Mikkeli
Savonlinna: Keskussairaalantie 6, 57120 Savonlinna
Pieksämäki: Tapparakatu 1–3, 76100 Pieksämäki
Vaihde 015 411 4100 | kirjaamo@etelasavonha.fi | www.etelasavonha.fi

Erityisen suurena yksittäisenä riskinä kustannuskehityksen suhteen näyttäytyy palkkaratkaisu, jota koskevat neuvottelut alkavat tulevana keväänä.

Rahoitusmallin rahoituksen laskennallisissa määräytymistekijöissä asukasluku huomioidaan yhtenä omana tekijänään, minkä lisäksi se vaikuttaa kaikkiin muihinkin määräytymistekijöihin. Asukasluvun vaikutus jakautumiseen on siten ylikorostunut ja suosii alueita, joiden väestömäärä kasvaa. Rahoitusmalli jättää myös täysin huomioimatta monipaikkaisesti asuvien ja kausiasukkaiden vaikutuksen alueen palvelutarpeeseen. Tilastoitu väkiluku ei kerro koko totuutta alueella sijaitsevan ja hyvinvointialueen palveluita käyttävän väestön kokonaismäärästä ja vaihtelu vuoden aikana voi olla hyvinkin suurta. Etelä-Savossa kesäasukkaiden osuus suhteessa pysyviin asukkaisiin on noin 42 prosenttia, ja maakunnassa arvioidaankin olevan vuosittain heinäkuun aikana yli 82 000 asukasta virallisen väestötilaston osoittamaa asukasmäärää enemmän. Kausiasukkaiden vaikutus näkyy erityisesti päivystyksen, ensihoidon ja pelastustoimen palvelutarpeen kasvuna, joka jää hyvinvointialueen rahoituksessa kokonaan huomioimatta.

Hyvinvointialueita koskee aikataulultaan epärealistisen tiukka alijäämien kattamisvelvollisuus. Hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien perusrahoitus on voimakkaasti alijäämäinen, mistä syystä alueet ovat pakotettuja sopeuttamaan toimintaansa jopa lakisääteisten tehtävien, velvoitteiden ja aikarajojen kustannuksella.

## Jälkikäteistarkastus

Esitettyä jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuuden lisäystä ei tule tehdä tässä vaiheessa. Jälkikäteistarkistusta ei tule käsitellä irrallisena muutoksena rahoituslainsäädännön kokonaisuudesta. Ensisijaista olisi ratkaista hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelma eli alueiden rahoituksen ja lakisääteisten velvoitteiden epäsuhta. Hyvinvointialueiden rahoitusmalliin ei tule tässä vaiheessa tehdä sellaisia muutoksia, jotka todennäköisesti vähentäisivät alueiden jo valmiiksi alijäämäistä rahoitusta.

Etelä-Savon hyvinvointialue näkee jo nykyisessä rahoitusjärjestelmässä suuria riskejä alueiden rahoituksen eriytymiseen ja siten kansalaisten tasavartaisten palveluiden saatavuuteen. Tästä konkreettisena esimerkkinä ovat vuoden 2025 rahoituksen kasvuprosentit, joissa on valtavia eroja aluedien välillä ja jotka eivät perustu palvelutarpeen kasvuun.

Lisäksi jälkikäteistarkistuksen kohdentuminen tällä hetkellä on hyvin epäoikeudenmukaista niin, että ylijäämäinen alue on voinut saada jälkikäteistarkastuksesta merkittävän lisärahoituksen. Perusongelmat tulee ratkaista ennen kuin järjestelmään tehdään muita muutoksia.

Jälkikäteistarkistus parantaa hetkellisesti hyvinvointialueiden rahoitustilannetta tarkasteltuna vuonna 2025. Jälkikäteistarkistus ei kuitenkaan lisää palveluiden rahoitusta, vaan korjaa osittain nykytilanteessa vallalla olevaa rahoitusalijäämää. Tämän erän tuleva leikkaaminen aiheuttaa uuden alijäämäkierteen alueille. Olisi perusteltua jättää vuoden 2026 jälkikäteistarkastus pysyvästi rahoituspohjiin ja lisätä sen jälkeen muita aitoja kannustimia rahoitusjärjestelmään. Omavastuuosuuden lisääminen nykyiseen rahoitusjärjestelmään vain vaikeuttaa tilannetta, joten siitä tulisi luopua.

Hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkistukseen esitetty omavastuun lisäys voi toimia kannustavana elementtinä alueille siinä tilanteessa, että hyvinvointialueiden lähtötilanteen kroonistuva rahoituksen epäsuhta on korjattu ja alueiden tulokset vakiintuneet. Tämän hetken näkymän mukaan alueiden tulokset ovat alijäämäisiä myös lähivuosina.

## Asiakasmaksumuutokset

Asiakasmaksujen muutokset voidaan vähentää alueiden rahoituksesta etukäteen.

Rahoituksen määrää vähennettäessä on otettava huomioon, että asiakasmaksujen korotukset eivät kerry hyvinvointialueille täysimääräisinä, koska asiakasmaksukatto leikkaa perittäviä asiakasmaksu. Lisäksi kaikilla palveluiden käyttäjillä ei ole maksukykyä maksujen hoitamiseen, mikä vähentää asiakasmaksujen kertymää. Etelä-Savon hyvinvointialue esittää, että asiakasmaksun muutoksista huomioidaan puolet alueiden rahoitusta vähentävänä eränä.

Jos kuitenkin jokin alue ei peri täysimääräisiä asiakasmaksuja, on erityisen tärkeää varmistaa, että tälle alueelle ei ohjaudu vajetta kattamaan valtionrahoitusta, joka itse asiassa kuuluisi tällöin muille alueille. Pelkkä asiakasmaksujen indeksikorotus ei saa vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta etukäteen.

## Rahoituksen vähenemisen vaikutukset – paljon sairastavuutta

Alueen korkeampi palvelutarvekerroin johtaa korkeampaan alueelle kohdistuvaan terveydenhuollon palvelutarpeen kriteerin kautta jakautuvaan valtion rahoituksen vähennykseen. Korkeammasta palvelutarvekertoimesta aiheutuva rahoituksen väheneminen vie ongelmiin erityisesti ne hyvinvointialueet, joilla on sairastavuus suurinta Suomessa. Tämä vaarantaa potilaiden hoidon eikä voi olla terveyspoliittisesti oikein.

Etelä-Savon hyvinvointialue ELOISA

## Pelastustoimen riskikertoimet

Hyvinvointialueen pelastustoimen riskikertoimessa ja siten myös pelastustoimen laskennallisessa rahoituksessa tulee huomioida täysimääräisesti todelliset pelastustoimen palvelutasoa ja -verkkoa määrittävät tekijät. Tällä hetkellä asukaslukukerroin painottuu liikaa ja näin ollen rahoitusmalli ei riittävästi huomioi maantieteen asettamia haasteita eikä kausiasutuksen tuomaa lisäpainetta Etelä-Savon hyvinvointialueella.

## Sami Sipilä

Konsernipalvelujen toimialajohtaja
Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisa